

Chris Slee

Östra Ukraina och dess komplexa historia

Ur Links, International Journal for Socialist Renewal, 8 oktober 2022

En av den ryske presidenten Vladimir Putins förevändningar för att invadera Ukraina har varit hans anspråk på att skydda rysktalande i landets östra del, som han nu försöker annektera med Ryssland. Det kan därför vara värdefullt att titta på bakgrunden till konflikten i de områdena.

Majdanupproret och reaktionen i Donbas

2013 beslutade Ukrainas regering, ledd av president Viktor Janukovitj, att inte söka medlemskap i EU.¹ I stället valde man närmare relationer med Ryssland.

Detta resulterade i att anhängare till ett närmande till EU protesterade på Majdantorget i Kyiv. Demonstranterna fick sällskap av sådana som engagerat sig i andra frågor, som regeringens korruption. Bland deltagarna fanns liberaler, nationalisterna och fascister. I synnerhet under de våldsamma sammandrabbningarna spelade fascister en viktig roll. I februari 2014 flydde Janukovitj.

Strax därpå antog parlamentet en lag som upphävde erkännandet av ryska språket som officiellt språk i Ukraina. Den dåvarande presidenten lade in sitt veto, men att lagen antogs av parlamentet fördjupade främlingskapet bland de rysktalande, som utgjorde majoriteten i östra Ukraina. De flesta av dem hade också röstat på Janukovitj i det tidigare valet. Detta ledde till en revolt i Donbas-regionen.

Den ukrainske socialisten Taras Bilous och den ryske socialisten Boris Kagarlitskij har bägge behandlat revolten i Donbas. Som jag ser det ger båda viktiga bidrag till en förståelse av läget.

¹ Här misstar sig artikelförf. Det saken gällde var ett samarbetsavtal, inte EU-medlemskap.

Bilous analys

Bilous säger att läget var ”komplicerat” i Donbas 2014. I en intervju i mars 2022 med den vänsterorienterad italienska webbsajten *Officine Civiche* sade han:²

”Bästa utgångspunkten för att förklara kriget i Donbas är kanske att se det som en konflikt mellan två former av nationalism, där folk av olika uppfattning, både inom vänstern och extremhögern, återfanns på båda sidor.

På den pro-ryska sidan fanns tre huvudaktörer: den gräsrotsrörelse som uppkommit som reaktion på segern för Majdan, de regionala eliterna som försökte utnyttja separatiströrelsen för att hålla sig kvar vid makten, som de ansåg vara hotad av den nya regeringen efter Majdan, samt Ryssland, vars agerande, hade intensifierat våldet och fördjupat klyftan mellan de krigförande parterna. Utan Ryssland kunde konflikten i Donbas ha blivit begränsad till gatusammandrabbningar mellan pro-ukrainska och pro-ryska demonstranter och inte trappats upp till fullskaligt krig.

Under krigets första månader skickade Ryssland bara några få sabotagegrupper till Donbas och den ryska reguljära armén inledde inte någon offensiv i stor skala förrän i augusti 2014, då separatisterna hotades av nederlag. Men ryssarna hade varit närvarande där från allra första början. Avgörande var när Strelkov-Girkin-gruppen – [en välkänd nationalistledare och befälhavare för flera nyfascistiska ryska bataljoner] intog staden Sloviansk. Det går inte att säga om han agerade på direkt instruktion av Kreml, men helt klart hade han inte kunnat samla sina styrkor på det ockuperade Krim och ta sig över gränsen utan tillstånd av de ryska myndigheterna. Dessutom påverkades händelserna av annekteringen av Krim och ledde till en radikalisering av stämningarna ...

För det andra visade opinionsmätningar när kriget i Donbas startat i april 2014 att bara en minoritet i Donbas ville ansluta sig till Ryssland eller upprätta självständiga republiker. Samtidigt ansåg 70 procent att den regering som bildats i Ukraina efter Majdan vara illegal. Separatisterna och Ryssland utnyttjade det stora misstroendet och oron bland invånarna i Donbas gentemot den nya regeringen i Kyiv, vilket fick det hela att flamma upp.

Kriget ledde till att det som hade varit en enda region klövs och till att klyftan långsamt vidgades mellan invånarna på olika sidor av frontlinjen, före kriget hade stämningarna varit mer eller mindre likartade i olika delar av Donbas. De senaste åren har opinionsmätningar visat att de flesta i den del av Donbas, som Kyiv kontrollerar anser att den bästa lösningen är att utbrytarregionerna återförenas med Ukraina, utan någon autonomi, så att situationen återgår till vad som var rådande före kriget. På samma gång anser de flesta i utbrytardelen av Donbas en annektering till Ryssland vara den bästa lösningen. Och när folk på båda sidor tillfrågats om tänkbara kompromisser har bilden förstås blivit ännu mer komplicerad.

Slutligen är det viktigt att framhålla att medan Ryssland använder ”skydd” av befolkningen i Donbas som motiv för att rättfärdiga invasionen, visar dess agerande hyckleriet i sådant tal. Åren strax före invasionen hade antalet offer i Donbas minskat avsevärt, men nu har antalet civila som dödat under invasionen nått förfärliga proportioner. Ryssland har jämnat små städer i Donbas, som Sjtjastya och Volnovacha, med marken och håller nu på att göra samma sak i Mariupol.”

Kagarlitskijs analys

Boris Kagarlitskij anser att det finns ”tre sidor” i Donbas:³

”Eliterna i Ukraina och Ukrainas regering å ena sidan och den ryska regeringen å den andra. Men det finns också personer i Donbas som på sätt och vis hamnat mellan de båda sidorna. Till en bör-

² Intervju med Taras Bilous av Lorenzo Natella för den italienska webbsajten *Officine Civiche*: <https://www.officineciviche.it/divulgazione-2/ucraina-una-prospettiva-solidale-e-popolare-ne-parliamo-con-taras-bilous/>

³ Intervju med Boris Kagarlitskij av Paul Jay, juni 2022: <https://theanalysis.news/putins-war-driven-by-domestic-politics-boris-kagarlitsky/>

jan var revolten i Donbas i hög utsträckning en lokal angelägenhet. Det handlade om en lokal protest mot vad som pågick i Kyiv, om det var en statskupp eller något annat. Ja, kanske kallar de det för en revolution för värdighet och så vidare. Det spelar ingen roll vad man kallar det. Problemet var att det inte fanns någon legitim regering i Kyiv. Folk i Donbas reste sig mot en regering utan legitimitet, som de inte hade valt och som tillkommit efter denna revolt i Kyiv, oavsett vad man kallar den. Ingen där brydde sig om vad folk i Donbas hade för intressen eller deras rättigheter. I den bemärkelsen var revolten i Donbas, inledningsvis, fullt berättigad och det var en folklig resning.

Men sedan ukrainsk militär hade försökt slå ner den med våld hade rörelsen i Donbas ingen annan utväg än att söka stöd av Ryssland. Å andra sidan gjorde ryssarna, den ryska regeringen, allt för att underminera den folkligt demokratiska rörelsen i Donbas ...

De progressiva i Donbas, folket i Donbas, progressiva i Ryssland och vänsterfolk som hade stött dem förlorade den striden 2014 och 2015. Ganska många av dem som spelat en central roll i den rörelsen, i det initiativet, blev i själva verket dödade. Och de blev inte dödade av ukrainska styrkor. De dödades av säkerhetsstyrkorna i Donbas. Och det finns viss anledning att tro att de blev dödade av legosoldater utsända från Ryssland ... I rådande läge måste vi upprepa: det är inte samma rörelse i Donbas, inte samma republik i Donbas, som för åtta år sedan.”

Förändringar i Ukraina

Samtidigt skedde stora förändringar i Ukraina. Bilous säger:

”Under de senaste åren har yttersta högerens makt i Ukraina stött på nya utmaningar. Sedan Majdan har det liberala civilsamhällets utveckling förändrat maktbalansen inom gatupolitiken. Fram tills nyligen fanns det inte alltid några tydliga linjer mellan den yttersta högern och andra politiska krafter. Men detta förändras gradvis i och med uppsvinget för de feministiska och HBTQ-rörelserna, som går mot högerradikalerna. Slutligen har antifarörelsen [den antifascistiska rörelsen] återuppställt på gatorna, tack vare kampanjen mot utvisningen av den belarusiska anarkisten Aleksej Malenkov och försvaret av Podildistriktet mot yttersta högern i Kiev förra året.”⁴

Följden har blivit att extremhögerens inflytande har minskat. Valet av Zelenskyj till president, han ställde upp i presidentvalet som fredskandidat, var en avspegling av detta. Han fick starkt stöd i östra Ukraina, men också majoritet i större delen av resten av landet. Extremhögern gick tillbaka.

Zelenskyj klarade inte av att åstadkomma fred. Han har genomfört en nyliberal politik. Ändå kan man konstatera en viss minskning av inflytandet för den ultranationalistiska extremhögern. Bilous säger:

”2010-2018 var den bästa tiden för extremhögern i Ukraina. På senare år har de hamnat i kris och fjolåret var särskilt dåligt för dem. Att notera är att en rad arresteringar av medlemmar av extremhögern, bl a medlemmar av Nationella kåren (bildad med Azovbataljonen som grund) har skett sedan inrikesminister Arsen Avakov avgått (han anses vara förgrundsfiguren i Azovbataljonen).⁵

Mellan 2018 och 2021 skedde en nedtrappning av den väpnade konflikten längs eldupphörs-linjen, enligt rapporter från övervakarna av eldupphöret från FN:s uppdrag för övervakning av de mänskliga rättigheterna i Ukraina. Antalet dödade sjönk från 162 2018 till 44 2021.

Men med början 2021 byggde Ryssland upp sina styrkor vid gränsen till Ukraina, som förberedelse av invasionen. Trupper hämtades från ryska Fjärran östern, nära gränsen till Kina.

⁴ Taras Bilous: [Självbestämmande och kriget i Ukraina](#) (4 maj 2022)

⁵ Intervju med Taras Bilous, *Officine Civiche*.

Kagarlitskij talar om hur han fick rapporter om omfattande trupprörelser och transport av militär utrustning längs Transsibiriska järnvägen.⁶

Zelenskyj uppfyllde inte löftet att åstadkomma fred i Donbas. Men det finns inga belägg för att han planerade att invadera Donbas.

Ukrainas armé stärkte sina styrkor längs eldupphörslinjen som svar på den ryska mobiliseringen. Zelenskyj talade om att eventuellt återta förlorat territorium. Men det låg i en oviss framtid. Han hade inga omedelbara avsikter att göra det genom militärt agerande.

I februari 2022 ökade beskjutningen över eldupphörslinjen. Det gav Ryssland en förevändning för att invadera. Men invasionen var planerad långt dessförinnan – som framgår av de trupprörelser Kagarlitskij talar om.

Putins motiv

Vilka var de egentliga motiven bakom den ryska invasionen? Kagarlitskij framhåller inrikespolitiska skäl. Inför det växande missnöjet i Ryssland ville Putin ha ett krig för att gynna nationell enighet. Han väntade sig en snabb seger, som skulle ge en skjuts åt hans prestige. Det visade sig dock att Ukrainas förmåga till motstånd var mycket bättre än väntat, men Putin kan inte erkänna att han gjort ett misstag.

Kagarlitskij tonar ned de ekonomiska motiven. Men jag tror att en strävan efter att kontrollera Ukrainas naturtillgångar kan vara en kompletterande faktor. Jag anser också att geopolitik är betydelsefullt. Putin vill försvara och utvidga Rysslands inflytandesfär.

Givetvis har västmakterna liknande ekonomiska och geostrategiska mål. Det militära stödet till Ukraina handlar inte om altruism.

Hur ska vi förhålla oss?

Helt klart ska vi kräva att Ryssland drar sig tillbaka från alla områden som har erövrats sedan den 24 februari i år. Men hur ska man se på de områden som kontrollerades före februari av separatister med ryskt stöd?

2014 var folk i de områdena i allmänhet fientligt inställda till Ukrainas regering. Många kan då ha känt sympatier för Ryssland, men huruvida den inställningen överlevt repression och krig är tveksamt.

Den mest idealiska lösningen hade varit av FN övervakade folkomröstningar. Men det skulle vara svårt att genomföra nu med tanke på de massiva flyktingströmmarna och det hot olika arméer och miliser utgör.

Att Ryssland har proklamerat att man tänker annektera de fyra provinserna i fråga innebär att man avvisar varje tanke på oberoende folkomröstningar för att fastställa folkviljan. Det kommer sannolika inte att förändras annat än endera till följd av ett ryskt militärt nederlag eller en bred fredsrörelse i Ryssland, som kan få regeringen där att ändra politik.

Inte heller då kommer det att bli lätt att skapa en situation där folket i östra Ukraina verkligen skulle känna sig bekväma med en folkomröstning. Kanske skulle en fredsbevarande styrka från FN kunna bidra.

Vi bör kräva att Ukrainas utlandsskuld hävs och hjälp för att återuppbygga Ukraina när kriget är över.

Översättning: Björn Erik Rosin

⁶ Intervju med Kagarlitskij, se ovan.

Lästips

Volodymyr Isjtjenko: [30 års postsovjetiska klasskonflikter ligger bakom Rysslands krig](#)

Boris Kagarlitskij: [Evigt krig: från Putin till Peter och tillbaka](#)

Karmina: [Den ukrainska arbetarklassens tragedi](#)

Zbigniew Marcin Kowalewski: [Erövringen av Ukraina och den ryska imperialismens historia](#)

Ilja Matvejev: [Putins krig mot Ukraina handlar inte om säkerhet utan imperialistiska intressen](#)

Daria Saburova: [Frågor om Ukraina](#)

Nicolas Werth: [Om Putins Ryssland och Ukraina](#)

[Problemet Donbas](#)